

Frihet med förhinder

Frihet med förhinder

In- och utvandring i vår tid

MARIA RANKKA

Timbro

Tidigare utkomna Pejlingar:

- Nr 1 Den fula ankungen eller den oälskade liberalismen.
- Nr 2 Inte bara valloner – invandrare i svenskt näringsliv under 1 000 år.
- Nr 3 Djur är inte människor – en filosofisk granskning av veganismen.
- Nr 4 Den rätta medicinen – apoteksmonopolet vid vägs ände.
- Nr 5 Bidragskulturen – filosofin bakom socialbidraget.
- Nr 6 Den nya fattigdomen.
- Nr 7 Kretsloppsstat eller kretsloppssamhälle?
- Nr 8 Creole love call.
- Nr 9 Svaghetens moral.
- Nr 10 Thamgrepp.
- Nr 11 Fakta och myter om globaliseringen. Artiklar ur The Economist.
- Nr 12 Positiv särbehandling är också diskriminering.
- Nr 13 Förnyelse i USA.
- Nr 14 Valser om arbetets slut.
- Nr 15 Hälften så dyrt, dubbelt så bra. Förbättra Sverige genom att halvera de offentliga utgifterna.
- Nr 16 Asiens kris är inte kapitalismens.
- Nr 17 Irland – den globala ön.
- Nr 18 Leva fritt och leva väl.
- Nr 19 Miljöpartiet i det politiska kretsloppet.
- Nr 20 Skattjakten. En kritik av skatteharmonisering inom EU.
- Nr 21 VARNING – livet kan leda till döden! En kritik av nollvisioner.
- Nr 22 Fullständiga rättigheter. Ett försvar för de 21 första artiklarna i FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna.
- Nr 23 Förmögen till värdighet – Wilhelm Röpke, människan och ekonomin.
- Nr 24 Nycklar till modern konservatism.
- Nr 25 Den postnationella maktens gåta och det globala protokollet.
- Nr 26 Blåsningen.
- Nr 27 Mer demokrati – mindre politik.

© Författaren och AB Timbro 2000

Omslag: Formgivningsverket

Sättning: Ateljé Typsnittet L&R AB, Stockholm

Tryck: Elanders Gotab, Stockholm 2000

ISBN 91-7566-481-X

ISSN 1402-9391

Timbro, tel 08-587 898 00, fax 08-587 898 55

www.timbro.se

info@timbro.se

Innehåll

Gränser i en gränslös värld	7
Arbetskraftsbrist i Sverige och i Europa	13
<i>Vad säger regeringen?</i>	17
<i>Osolidariskt, säger facket</i>	19
Så funkar det	21
<i>"Det är svårt att få arbetstillstånd i Sverige"</i>	22
Från arbetskraftsinvandring till tankekraftsinvandring	25
<i>Öppenhet nu eller kolonialism senare</i>	27
<i>Universiteten kan ersätta utlänningsnämnden</i>	28
Indier och IT-invandring	31
<i>Importera en indier</i>	33
Sökes: Multikulturell kompetens	35
<i>Mångfald handlar om att skapa värde</i>	36
<i>Stafettläkare i Sollefteå</i>	37
24-timmarspizza och IC-faktor	41
<i>Individer viktigare än nationaliteter</i>	42
<i>Dubbla gränser</i>	43
I New York är inga namn konstiga	47
<i>USA är invandring</i>	50
Should I stay or should I go?	53
Källor	59

Gränser i en gränslös värld

JAG KÄNNER EN kille i tjugoårsåldern som har varit 14 år i Sverige. Han studerar till medicinsk ingenjör, talar perfekt svenska, har sina vänner, sin familj och sitt liv här. Han har ett jobb vid sidan av studierna, och han har arbetat vartenda skollov sedan han var 16 år. Men vad hjälper det? Invandringsbyråkratin vill inte ha honom här. Han är inte flykting. Han är bara en människa som har Sverige som sitt hem. En svensk världsmedborgare från Sydostasien.

Under tiden som någon väntar på besked om uppehållstillstånd i Sverige får den personen normalt inte jobba. Det kräver ett särskilt arbetstillstånd från Migrationsverket (f d Invandrarverket), och trots upprepade ansökningar så tänker de inte ge något sådant i det här fallet. Han får inte jobba på det jobb där han är behövd och efterfrågad, trots att han vill och verkligen behöver jobba eftersom han inte heller får några bidrag. Sverige har givit honom försörjningsförbud. Och att få

dispens verkar vara hopplöst.

Var och varannan dag rapporteras det i media om välutbildade människor som tvingas lämna Sverige på grund av den restriktiva flykting- och invandringspolitiken. Uppskattningsvis gömmer sig i Sverige omkring 2 000 människor som hotas av utvisning.

I våras blev 58 människor från östra Kina bokstavligt talat offer för Europas slutna gränspolitik när de smugglades i lastbil som var avsedd att frakta tomater. Samtliga dog under transporten och olyckan upptäcktes i den brittiska hamnstaden Dover. Tragedin inföll i samband med ett EU-toppmöte och de europeiska politikernas ryggmärgsreflex var i allmänhet att kräva hårdare tag mot flyktingsmugglingen. Ingen ifrågasatte det som egentligen orsakade problemet, nämligen Europas stängda gränser.

I en rapport som FN:s flyktingkommissariat UNHCR gav ut under sommaren hävdas att EU-ländernas allt striktare flyktingpolitik tvingar många flyktingar att använda illegala medel för att komma in i Europa. Ju tuffare det blir att få asyl desto större omfattning får människosmugglingen. Det är till sist det enda alternativet för dem som är på flykt, enligt FN-rapporten.

De allt tuffare tagen mot flyktingsmugglarna slår i själva verket hårdast mot flyktingarna. När Italien införde strängare straff för smuggling och skärpte kontrollen av båtar, började smugglarna dumpa flyktingar i sjön för att lättare komma undan. Detta har fått till följd att 180 flyktingar beräknas ha drunknat i italienska vatten hittills i år. Beräkningar från en holländsk människorättsorganisation visar att drygt 2 000 flyktingar dog vid Europas gränser under årets första månader. Samtidigt planerar brittiska gränsmyndigheter att införa detektorer för utandningsluft och hjärtslag för att upptäcka

gömda flyktingar. För att upptäcka gömda människor genomlyser man redan i dag lastbilar med sådana detektorer som används för att söka efter bomber på flygplatser.

I skarp kontrast till denna verklighet har vi de senaste månaderna kunnat läsa rapport efter rapport om behovet av invandring till Europa. EU har till och med haft ett informellt ministerrådsmöte, som Frankrike tog initiativ till med anledning av prognoserna om negativ befolkningstillväxt, arbetskraftsbrist och rekordlågt barnafödande.

För att EU ska hålla befolkningsnivån konstant, förutsatt oförändrade döds- och födelsetal, krävs 1,6 miljoner invandrare årligen i femtio år enligt FN:s befolkningsavdelning UNFPA. Om vi dessutom ska hålla andelen arbetande i förhållande till andelen pensionärer konstant måste siffran stiga till 3,6 miljoner invandrare per år. Det finns andra rapporter med andra siffror, men oavsett beräkningsmetod så handlar det om ett mycket stort behov av invandring.

Här hemma har bland andra Landstingsförbundet pekat på behov av ökad invandring, med utgångspunkten att stora delar av Sverige kommer att dö ut annars.

”Europe needs more immigrants” skrev tidskriften *The Economist* på sitt omslag i början av maj. I ledaren formulerades utmaningen för Europas politiker som behovet att skapa en på samma gång liberal och politisk hållbar immigrationspolitik i en av tradition så främlingsfientlig världsdel som vår.

Människors fria rörlighet är en principiellt och moraliskt viktig fråga, oavsett arbetsmarknadsläge, befolkningsprognoser och globalisering. I diskussionen om behovet av ökad invandring, som vi är mitt uppe i, är det viktigt att komma ihåg att den grundläggande frågan handlar om individers, inte staters, rätt. Precis som det fria valet är en viktig del av demokratin, är exitmöjligheten – att själv kunna välja att lämna sitt

land eller den plats man bor på – en viktig rättighet. För att den friheten ska ha ett värde i praktiken måste andra länder, städer och kommuner vara villiga att släppa in människor. Därefter bör det vara varje individs ansvar att skapa sin tillvaro. Det har man ingen rätt att kräva att andra ska göra. En annan viktig princip är att vi alla bör ha rätt att anställa, sälja sommarstugan eller hyra ut lägenheten till den vi vill, oavsett nationalitet. I dag begränsas den avtalsfriheten ofta av nationsgränserna.

Självklart finns det komplikationer när människor rör sig över gränser. Speciellt när ekonomin är så genompolitiserad som vår. Våra kostsamma politiska bidragssystem försvårar för den enskilde att försörja sig av egen kraft. Samtidigt bidrar de till att göra rörligheten till en fråga om statsutgifter, när det i grunden handlar om enskilda människors möjligheter att förverkliga sina livsprojekt.

Oavsett vilken principiell utgångspunkt man har är det ett faktum att människor i vår tid blir allt rörligare, och företagande och arbete allt mindre nationellt. Trots det finns det betydande politiska och administrativa hinder för dem som vill leva och arbeta globalt. Den här pejlingen syftar till att belysa frågeställningar som rör den multikulturella arbetsmarknaden, och invandring i både principiella och pragmatiska perspektiv.

Jag hoppas kunna ge bränsle och inspiration till den fortsatta debatten kring öppnare gränser och globalisering. Inte minst är detta viktiga frågor inför det svenska ordförandeskapet i EU och den diskussion som förs om harmonisering av EU:s invandringspolitik. Hittills har harmoniseringsdiskussionen inte haft den fria rörligheten som ledstjärna, utan snarare handlat om hur människor på effektivast möjliga sätt ska kunna stängas ute från Europa, även om man nu kan

skönja vissa tendenser till skifte i debattklimatet.

Diskussionen är högaktuell, och den underliggande frågan är om vi ska fortsätta bygga fästning Europa eller om vi tillsammans ska försöka åstadkomma ett öppnare Europa. Ett Europa som ger fler möjlighet att förverkliga sina drömmar och skapa sig en bättre tillvaro i vår del av världen.

Arbetskraftsbrist i Sverige och i Europa

DET ÄR INTE bara unga välutbildade IT-människor som efterfrågas på arbetsmarknaden. Hemfrid, ett företag som bland annat erbjuder städtjänster och barnpassning, har också problem med flaskhalsar. På senare tid har det börjat dyka upp små skyltar i butiker och på restauranger om att personal söks, och ett av de stora taxibolagen i Stockholm annonserar på sina bilar efter tusen nya chaufförer. En ovanlig syn efter tio år av ständig kris.

I Sverige är läkarbristen stor, medan det på många håll i övriga Europa råder arbetslöshet bland läkare. I Stockholms län har man valt att rekrytera från Tyskland, berättade Hans Westlund från Arbetsförmedlingen Utland i Stockholm i ett inslag i *Ekot* i början av juli.

I IT-branschen är rekryteringsbehoven stora nästan överallt. Det råder bland annat brist på systemutvecklare, webb-utvecklare och traditionella programmerare. Flera svenska

företag använder indiska programmerare, antingen i Indien eller tillfälligt inhyrda till Sverige.

Enligt AMS har behovet av arbetskraft ökat sedan våren 1999. De bedömer att bristen på arbetskraft ökar inom de flesta yrkesområden åren 2000–2001, men att bristökningen kommer att bli tydligast inom industri- och byggnadsbranschen. Redan i dag är bristen på folk stor inom IT- och teknik samt vård och undervisning. I rapporten *Var finns jobben 2000/2001?* skriver AMS:

Tillgången på arbetslösa högskoleutbildade är inom många yrken obetydlig i hela landet och problemet kan därför inte lösas genom ökad geografisk rörlighet. Men för många andra yrken är bristen främst lokaliserad till tillväxtregionerna (storstadsregionerna och högskoleorterna) och till Stockholm i synnerhet. Nämda region bedöms stå för ca 30–35 procent av den sammantagna sysselsättningsökningen i landet under prognosperioden. Enligt länsarbetsnämnden finns dock tydliga tecken på att sysselsättningstillväxten är på väg att dämpas i Stockholms län vilket sammanhänger med rekryteringsproblem och ökad bostadsbrist. Inom ett stort antal yrken finns det exempel på både kommuner med rekryteringsproblem och kommuner med överskott ... I det perspektivet är det utomordentligt viktigt att den geografiska rörligheten ökar.

Bostadsproblematiken – som framför allt rör Stockholm – är inte oväsentlig i de här sammanhangen. En ung svensk kvinna som är bosatt i USA och på väg att flytta till Stockholm, berättar att den bild hon har fått av läget är att det är lätt att få jobb men däremot näst intill omöjligt att hitta bostad. Den

förstelnade bostadsmarknaden riskerar att avskräcka människor som skulle kunna tänka sig att komma hit för en kortare eller längre tid. Därmed kan bostadssituationen i sig bli en tillväxthämmande faktor.

I ett ekonomiskt perspektiv är det uppenbart att det behövs en kraftigt ökad invandring både för att klara dagens arbetskraftsbehov och för att klara framtidens pensioner. Diskussionen förs i flera europeiska länder.

Den franske inrikesministern föreslog i samband med det informella rådsmötet i somras att på femtio år skulle ett "rimligt och begränsat öppnande av gränserna" kunna innebära mellan 50–75 miljoner invandrare till EU. FN har, som sagt, föreslagit en ännu högre grad av invandring det närmaste halvsekle. Irland, som är den snabbast växande ekonomin inom EU, är för närvarande också den medlemsstat som släpper in flest invandrare i förhållande till befolkningens storlek. Sverige låg förra året under EU-genomsnittet med en nettoinvandring på 1,9 invandrare per 1 000 invånare.

Även i USA diskuteras ökad invandring just på grund av oron för arbetskraftsbrist och flaskhalsar. Ett förslag från administrationen som övervägdes i våras var att dela ut ytterligare en halv miljon uppehållstillstånd till personer som hade tagit sig in, legalt eller illegalt, i landet.

Arbetskraftsbrist råder inom både okvalificerade och kvalificerade yrken, och även om arbetslösheten fortfarande är hög i EU så är trenden fallande. Dessutom vill européerna inte längre ta vilka jobb som helst. Brittiska jordbruk har exempelvis blivit mer och mer beroende av östeuropeisk arbetskraft. Inte främst för att den är billig, utan för att den är tillförlitlig och för att brittiska ungdomar inte tycker att det är trendigt nog att jobba med grönsaksodling. Storbritannien har därför också infört en regel som gör det lättare att anstäl-

la säsongarbetskraft från länder utanför EU.

I andra fall handlar det om motsatsen: När europeerna inte är tillräckligt kvalificerade för jobb inom hightech-företag, blir import av välutbildad arbetskraft från andra delar av världen nödvändig.

I Tyskland pågår en debatt om behovet av ökad arbetskraftsinvandring. Tysklands förbundskansler har under våren aktivt försökt locka ett stort antal programmerare från framför allt Indien till de tyska mjukvaruföretagen. För detta har han kritiserats hårt. Den kristdemokratiska oppositionen har exempelvis krävt "Kinder statt Inder" (barn i stället för indier)". Men att vi skulle lyckas pippa oss ur krisen är inte alltför sannolikt, i alla fall inte enligt FN vars slutsats är att EU måste liberalisera invandringspolitiken.

Nyligen införde Tyskland en motsvarighet till det amerikanska Green Card-systemet, dock med betydligt högre krav på de sökande som måste vara högavlönade IT-arbetare. Trots den kritik som kan riktas mot ett sådant system – man kan ifrågasätta moralen i ett system som bara tillåter eliter att röra sig över gränser, och dessutom skulle Tyskland som nation sannolikt vinna på att låta även människor i andra branscher få arbetstillstånd – är det icke desto mindre ett steg på vägen mot ökad öppenhet. En invändning kan vara att Green Card-systemet skulle kunna tas som intäkt för att i övrigt föra en restriktiv arbetstillståndspolitik. Nu verkar dock den tyska inriktningen snarast vara pro arbetskraftsinvandring. Tyskland är också ett av de länder i Europa som tagit emot flest flyktingar under 1990-talet.

Vad säger regeringen?

I Sverige talar sig regeringsrepresentanter i alla möjliga sammanhang varma för etnisk mångfald och tolerans. Vid en sökning på regeringens hemsida får man det 61 träffar på "mångfald" men noll på "arbetskraftsinvandring" (trots att migrationsminister Maj-Inger Klingvall har börjat tala om och diskutera dessa frågor under sommaren).

Maj-Inger Klingvall gjorde ett inlägg i debatten om arbetskraftsinvandring på DN Debatt den 21 juli, där hon gav uttryck för en välkomnande inställning. I anförandet vid det informella rådsmötet i Marseille i slutet av juli uttalade hon sig i någon mening också positivt, även om inget konkret föreslogs. I ett pressmeddelande säger hon:

Jag tycker också att det är intressant att den diskussion som vi för här i Sverige om arbetskraftsinvandring nu också förs inom EU. Fransmännen har, liksom vi, uppmärksammat att såväl demografiska förändringar som en ny situation på arbetsmarknaden kan innebära nya förutsättningar för invandringen till våra länder."

Vid rådsmötet i Marseille nämnde Klingvall också detta som en av fyra viktiga punkter. Hon sa:

En majoritet av våra länder har i dag en negativ befolkningsstillväxt. Denna trend förstärks av att en del EU-länder har en större utvandring än invandring. Av såväl demografiska och ekonomiska som arbetsmarknadsmässiga skäl finns det därför anledning att nu på allvar börja diskutera förutsättningarna för en viss arbetskraftsinvandring.

Men är det mer än en läpparnas bekännelse? Klingvall kritiserades omedelbart efter DN-artikeln från flera håll för att hon inte lever som hon lär. Bland annat gick *Aftonbladets* ledarsida hårt åt ministern som efter sitt utspel om ökad invandring försvarade att en väl meriterad läkare, som fått ett jobb i Sverige, utvisades med argumentet att vi måste skilja på flyktingpolitik och arbetskraftsinvandring.

Rent konkret brukar regeringen hänvisa till förslag i den så kallade IT-propositionen, som skulle stödja ökad rörlighet ur ett kompetens- och rekryteringsperspektiv. Det man hittar är följande på sidan 20:

Det är viktigt att se Sverige som en del av en global marknad även när det gäller tillgången på kompetens. Konkreta åtgärder vidtas därför av regeringen för att göra det mer attraktivt för utländska studenter, forskare, specialister m m att studera och arbeta i Sverige. Regeringen har presenterat ett förslag om särskild beskattning av utländska nyckelpersoner ... Vidare har regeringen tillsatt en utredning om rekrytering av utländska studenter till Sverige.

På sidan 54 står det också att arbetskraft och kompetens inom IT-sektorn inte endast bör ses som en nationell fråga. Så sant som det är sagt, men hittills har regeringen inte lagt några mer omfattande förslag som visar att den menar allvar.

Den svenska regeringen har emellertid ett gyllene tillfälle att visa handlingskraft i dessa frågor under Sveriges ordförandeperiod i EU. Och man skulle redan i dag kunna tillämpa det gällande regelverket mer generöst.

Osolidariskt, säger facket

På första maj i år stod motståndet mot rasism och främlingsfientlighet i fokus. LO:s dåvarande vice ordförande Wanja Lundby-Wedin var temat till trots mycket tydlig i inställningen till arbetskraftsinvandring:

Att prata om arbetskraftsinvandring för att möta rekryteringsproblemen i ett läge då tusentals människor fortfarande går arbetslösa är djupt osolidariskt ... Den bygger på myten att den som varit arbetslös länge inte längre platsar på arbetsmarknaden ... LO kommer aldrig att acceptera tanken på arbetskraftsinvandring innan vi tagit tillvara all den kompetens som finns bland de arbetslösa här hemma.

Maria-Paz Acchiardo, socialdemokrat i Stockholm, sade i sitt tal:

Det är orimligt att börja uppmuntra och organisera arbetskraftsinvandring så länge som människor går arbetslösa här och så länge läkare och civilingenjörer ofrivilligt i stället tvingas sälja korv eller köra taxi ... Att uppmuntra arbetskraftsinvandringen vore den sista diskrimineringsspiken i kistan, där vi kan begrava människors självkänsla och synen på alla människors lika värde för en lång tid framöver.

Under politikerveckan i Visby lade Föreningssparbanken fram en analys av behovet att rekrytera framför allt tekniker från Öst- och Centraleuropa. TCO:s ordförande Sture Nordh var, enligt TT, snabbt ute och kritiserade:

Först måste vi ta tillvara kunskap som arbetslösa i Sverige har, bland dem många invandrare med hög utbildning som diskrimineras ... Skulle vi börja importera arbetskraft i ett sådant läge skickar vi signalen att de som redan finns här inte har någon plats. Det kan bli social explosion.

LO-ekonomen Sandro Scocco argumenterade i radions *Studio Ett* i början av augusti för att arbetskraftsinvandring bara är ytterligare ett led i västländernas utsugning av tredje världen och att vi gör dessa länder en otjänst genom att låta kvalificerad arbetskraft få jobb här. Perspektivet är kollektivistiskt. I Scoccas värld är den enskildes möjligheter att skapa sig en bättre tillvaro underordnande kollektivet, i det här fallet nationalstaten.

Att påstå att facket vill begränsa arbetskraftsinvandringen av omsorg om människor i fattiga länder är kanske lite väl magstarkt. Det handlar inte om någon annan solidaritet än den med den svenska enhetsmodellen.

Så funkar det

HUR GÅR DET till att arbetskraftsinvandra till Sverige? Jag ringde till Migrationsverket i Norrköping och frågade för en fiktiv amerikansk god väns räkning. Efter några frågor i växeln om vad mitt ärende var så hamnade jag hos en arbetstillståndshandläggare. Hon lyssnade till berättelsen om min låtsaskompis, en kvinnlig civilingenjör i New York med jobb på ett IT-företag, som var intresserad av att komma till Stockholm. Hon skulle lätt få ett jobb här med tanke på hur arbetsmarknaden ser ut.

Handläggaren förklarade att det som krävs för att utomeuropeiska medborgare ska få arbetskraftsinvandra till Sverige är först och främst ett jobb där personen i fråga har något slags specialistkompetens som inte finns att tillgå på den svenska arbetsmarknaden. Dessutom krävs att tjänsten ska ha varit utlyst i Sverige, Norden och EU innan någon utanför EU kan komma i fråga. För att avgöra om allt detta är uppfyllt

samarbetar Migrationsverket med Arbetsförmedlingen Utland när ansökningar om uppehålls- och arbetstillstånd av den här typen behandlas.

När en person väl har ett jobb och en arbetsbeskrivning från arbetsgivaren så kan man ansöka om uppehållstillstånd. Detta sker på svenskt konsulat eller ambassad i det land som man är medborgare i. I detta fall skulle ansökan alltså ske i USA. Hur lång tid processen från att ansökan kommer in till att beslut tas varierar, men omkring två månader enligt den handläggare jag talade med.

Chansen att den kvinnliga civilingenjören hade fått arbetstillstånd är minimal. En arbetsgivare hade säkert kunna intyga att hon behövdes, men knappast att hennes specialkompetens var så unik att ingen svensk kunde tänkas ha den. Klart är i alla fall att en duktig person, som vore bra att anställa i största allmänhet, inte skulle få stanna med nuvarande bestämmelser. Och om den amerikanska civilingenjören i stället valt att åka till Sverige och söka jobb på plats, så hade hon i och för sig kunnat göra det som turist, helt utan visum (eftersom vi inte har något visumkrav för amerikaner som gästar Sverige). Om hon sedan fått ett jobb hade hon däremot behövt återvända till USA för ansökningsprocessen.

”Det är svårt att få arbetstillstånd i Sverige”

Sverige är det land i Norden som har störst andel utlandsfödda invånare – 6 procent. Detta ska dock jämföras med 25 procent i Silicon Valley, enligt Institute for the Future i Kalifornien. Antalet invandrade till Sverige har halverats de senaste fem åren. Och det är framför allt antalet flyktingar som minskat. Den välståndsökande arbetskraftsinvandringen upphörde i princip helt någon gång på 1970-talet. Utvandringen från

Sverige har däremot ökad under hela 1990-talet.

Rubriken ovan är ett citat hämtat direkt från sidorna med informationen om arbetstillstånd på Migrationsverkets hemsida. Förra året beviljades totalt 39 832 personer uppehållstillstånd i Sverige, av dessa uppges endast 2 799 ha fått det av arbetsmarknadsskäl, ytterligare 1 856 EU-/EES-medborgare kom till Sverige för att arbeta. 13 525 personer utvandrade.

Det är svårt att få arbetstillstånd i Sverige. Svenskar, utlänningar som redan bor i Sverige och EU/EES-medborgare har företräde till arbete framför andra. Om det finns ett tillfälligt behov, eller om arbetet ingår som ett led i ett internationellt utbyte kan Migrationsverket bevilja arbetstillstånd.

På faktasidorna om arbetstillstånd finns även några punkter om vad som krävs:

- Ett skriftligt erbjudande om arbete i Sverige. En särskild blankett för detta finns hos arbetsförmedlingen.
- En garanterad lön på minst 13 000 kronor/månad före skatt eller enligt gällande avtal.
- En bostad måste vara ordnad i Sverige.
- Den sökande måste vara helt inställd på att lämna Sverige när anställningen är slut.

Det poängteras också att det inte är möjligt att resa till Sverige och vänta på beslutet, utan tillståndet måste vara infört i passet inför inresan.

Det finns särskild information kring tillståndsgivning för artister och idrottsman/tränare som vill uppträda eller arbeta i Sverige. När det gäller artister görs undantag från kravet att

inneha arbetstillstånd enbart i de fall någon tillfälligt engageras för en inspelning eller sändning av Sveriges Radio, Sveriges Television, Utbildningsradion eller Nordisk Television. TV4 tvingas således söka arbetstillstånd för gästade artister, medan SVT slipper.

Från arbetskraftsinvandring till tankekraftsinvandring

”SVERIGE UTGÖR MINDRE än 2 promille av jordens befolkning, jag tror inte att vi har råd med attityden att resten inte har någonting att komma med. Silicon Valley består av människor från hela världen. Det är en viktig del av framgången”, säger David Nordfors i Israel.

David Nordfors är disputerad i kvantfysik vid Uppsala universitet och har tidigare varit huvudansvarig för forskningsfinansiering inom KK-stiftelsen. Numera delar han sin tid mellan Israel och Sverige. Han är en av tre delägare i konsultföretaget Baz Associates (<http://www.baz-associates.com>) som arbetar med att koppla ihop hightech-industrierna i Sverige och Israel. Israels befolkning består till 70 procent av invandrare och flyktingar. Situationen där liknar mycket det tidiga USA. Genom invandring har Israel lyckats få ett stort antal nya ingenjörer, forskare, läkare, konstnärer och andra kvalificerade yrkesmänniskor.

– Jag tror inte att det monokulturella kan konkurrera internationellt och därför kommer en sådan kultur snabbt att bli marginaliserad. Om vi skulle satsa på att vara ”bara Sverige” så måste vi ha en affärsidé som är så bra att den uppväger det faktum att vi är ”bara Sverige”.

Den röda tråden i Davids resonemang är en tydlig uppmaning till oss alla att acceptera det multikulturella som bästa vägen in i framtiden. Problemen med invandring är just kulturella, men med växande globalisering och utbredningen av global kommunikation med Internet blir det allt mindre svårt att byta land och att arbeta samtidigt i flera länder och kulturer.

– Jag driver själv ett multinationellt småföretag. Vår affärsidé är att överbrygga kulturella skillnader. Det mångkulturella mötet är i dag den huvudsakliga drivkraften för nya affärsmöjligheter. Silicon Valley är ett bra exempel. Kulturer från många länder har mött varandra och affärskulturen har sammanstrålat med forskarkulturen. Resultatet känner vi till. Den akademiska världen är en global kultur som funnits länge. För en forskare är det kulturellt ganska enkelt att röra sig över nationella gränser. När Silicon Valley skapades fanns det redan människor från hela världen församlade vid Stanford University och de kommersiella forskningslaboratorier som skapats omkring det. Med hjälp av den nya tekniken sprider sig nu globaliseringen utanför den akademiska världen. Snart blir det lika enkelt för alla utbildade människor att leva globalt som det tidigare har varit för forskarna, menar David.

– Erfarenheterna från invandring är fram till i dag i princip desamma i hela världen. Första generationen har svårt att komma igång i det nya landet, medan andra generationens invandrare ofta är överpresterare som har framgång i samhället. Men i och med globaliseringen och spridningen av en

multikulturell kultur blir det nu successivt enklare även för första generationens invandrare att skapa framgång och rikedom omkring sig.

När vi talar om rörlighet över gränser i dag och de enorma rekryteringsbehov som förutspås så reagerar David på begreppet arbetskraftsinvandring.

– Jag tror att det leder tanken fel. Jag associerar till 1950-talet då Sverige importerade folk från Medelhavet för att arbeta åt svenska företag i deras fabriker. Kriget var nyligen över och Europa var förstört. Sverige var ett av få länder med intakt industri och arbetsstyrka. Den främsta exportprodukten var byggmaterial – det gick inte att misslyckas. Orderingången var enorm och arbetare behövdes för att hjälpa de svenska företagen klara leveranserna. I dag är situationen helt annorlunda. Vad Sverige behöver är kulturutvidgande tankekraftsinvandring som berikar myllan för nya samhällslösningar, affärsidéer och som skapar företag och arbetstillfällen åt folk som är bosatta i Sverige och svenska skattebetalare i utlandet. Vi behöver en bredare och mer mångfacetterad kultur i Sverige, med många chanser till möten som resulterar i innovationer. Det är kostsamt för Sverige i dag att tacka nej till personer från andra länder som kan tänka sig att flytta till Sverige och som har förmåga att bidra till kulturell innovation och ekonomisk expansion.

Öppenhet nu eller kolonialism senare

– Sveriges problem är attityden. Ytmässigt är Sverige större än Tyskland, Österrike och Danmark tillsammans, medan vi invånarmässigt är en tiondel av dessa tre. Ändå präglas diskussionen av att vi varken skulle ha plats eller råd att bli fler. Det finns ingen brist på plats i Sverige. Felet ligger i att samhället

utgår ifrån att människor kostar pengar. Ju fattigare man blir, desto färre vill man vara. Vi borde i stället utgå ifrån att människor skapar rikedom omkring sig och bygga ett samhälle som är anpassat till denna filosofi.

Men finns de människor som David pratar om, högproduktiva och välutbildade människor som kan tillföra både kulturen och ekonomin det som krävs och som dessutom vill komma till Sverige?

– Ja, det finns absolut folk som vill komma till Sverige, eller rättare sagt till storstadsregionerna, och andra högteknologiskt framgångsrika delar av landet, till exempel Ronneby–Karlskronaområdet. Satsningar på forskning och utbildning liksom Sveriges ställning inom IT-området gör Sverige attraktivt just nu.

Det här med att det skulle vara osolidariskt både mot arbetslösa svenskar och andra invandrare tycker David är fel-tänkt.

– Västvärlden har misslyckats med att hålla uppe nativiteten och antalet äldre växer med tiden. De val Sverige och Europa står inför i dag är att antingen nu öppna dörrarna för högutbildade och produktiva människor som kan förnya samhället, eller att senare importera billig arbetskraft för att expandera åldringsvården inom ramarna för en krympande budget. Det senare alternativet förefaller betydligt mindre etiskt. Vi får inte missa den chans som skapats genom svensk framgång inom högteknologi – bra folk måste fås att komma hit.

Universiteten kan ersätta utlänningsnämnden

David tycker att universiteten bör få rätt att utfärda uppehålls- och arbetstillstånd.

– Universiteten har i dag kompetens att avgöra vilka som ska

få bli doktorer i hjärnkirurgi, nationalekonomi och juridik. Den akademiska världen har varit en global kultur sedan tusen år tillbaka och har inga problem med att flytta runt. Universitetet är självklart kompetenta nog att själva besluta vilka de vill ta till Sverige. Byråkratin i Invandrarverket skapar onödigt pappersarbete, eftersom Invandrarverket ändå inte borde ha någon anledning att neka ett universitet att ta till sig en kvalificerad medarbetare från omvärlden. Det extra krånglet leder dessutom till att en del mindre universitet och högskolor får det svårare att anställa experter från utlandet.

Reglerna för invandring behöver inte vara så strikta på att man måste ha jobb redan när man kommer till Sverige. Vissa människor har en statistiskt hög chans att få jobb eller skapa företag, t ex personer med forskarexamen inom tillämpade vetenskaper, civilingenjörer eller människor som har erfarenhet från ledande positioner inom internationellt verk samma företag.

– Anlita till exempel försäkringsmatematiker för att konstruera en bättre invandringspolitik. De är specialister på att balansera chanser mot risker, föreslår David.

De rigida reglerna för att få svenskt medborgarskap behöver också förändras, enligt David. I dag räcker det inte med att huvudsakligen bo och vara skriven i Sverige under fem år. Om en person under den tiden skulle befinna sig ett antal månader utomlands så "nollställs" processen och man får börja om från början.

– Vi borde i stället tycka att det är bra om en forskare vill vara svensk, men dela sin tid mellan Sverige och andra länder. I fallet Ludmila Engqvist så fattade Sverige att det var bra för nationen om Ludmila ville bli svensk, det borde gälla även andra.

Samtalet glider in på vad som krävs, inte bara i form av re-

gelförändringar, utan framför allt i form av mental förändring.

– I Sverige har vi ofta svårt att skilja mellan acceptans och tolerans. Det är ett tecken på att Sverige fortfarande är i stor utsträckning monokulturellt. I ett mångkulturellt samhälle måste människor tolerera mycket som de inte accepterar, annars kan inte människor med olika livsstil leva ihop och bygga något tillsammans. Samarbete bygger på minsta gemensamma nämnare och att folk kan ha olika intressen i att få samma sak gjord. Absolut rätt och absolut fel finns inte i ett mångkulturellt samhälle – det finns en massa olika uppfattningar om rätt och fel. Hittills har vi haft filosofin att det som inte uttryckligen varit tillåtet därför varit förbjudet och det fungerar inte i en öppen värld. Jag tror att vi måste försöka tänka precis tvärtom. Allt som inte är förbjudet är tillåtet.

Indier och IT-invandring

– IT ÄR DEN första riktigt globala industrin, tänk på PC och Windows 98, folk använder exakt samma arbetsredskap från Anderna till Österrike, säger Erik Hörnfeldt, grundare av konsultföretaget Halogen. Han jämför med sjöfarten som ju tidigt var internationell, men ändå inte i samma omfattning som vi ser inom IT-industrin i dag.

Microsoft är inte ett amerikanskt företag, utan ett internationellt företag, säger han när vi talas vid. Han berättar om en svensk bekant på Microsoft i Seattle som sitter mellan en ukrainare och en indier. Arbetsmarknaden är redan global för den sortens kompetenser.

– När jag jobbade på posten fanns där två iranier som alltid semestrade i Los Angeles. Dom kallade staden Teherangelles. Jag förstod först inte varför, men det visade sig att det finns över en halv miljon exiliranier i LA.

– Det påstås att Samsungs utvecklingsavdelning i Korea

nästan enbart består av medborgare från den forna Sovjetunionen, säger Erik och fortsätter:

– Vi har hittills sett två stora intellektuella folkvandringar; indier och gamla Sovjetmedborgare. Besök Silicon Valley och du slås av hur många indier det finns framför allt på chefsnivå. Det indiska utbildningssystemet är bra. De har en medelklass på 400 miljoner som gått i skolan och de har en gedigen ingenjörstradition. Men det indiska utbildningssystemet duger upp till en viss nivå, sedan måste man söka sig någon annanstans. Det gör att många har varit i exempelvis USA och studerat.

– Anledningen till att folk är arbetslösa är ofta att de har fel kompetens. Jag minns när Electrolux la ner kylskåpstillverkningen i Alingsås. Det var förstanyhet i nästan alla medier. I *Dagens Nyheter* samma dag fanns en trespaltare om 5 000 jobb som skulle försvinna i Föreningssparbanken. Anledningen till att 800 jobb inom tillverkningsindustrin fick mer uppmärksamhet var att dessa personer hade svårare att skaffa nya jobb. Banknyheten handlade om tjänstejobb.

Vilken roll och vilket ansvar har vi då gemensamt? Erik answer att samhällets roll är att stödja och bidra med utbildning. Han är tydlig på en punkt: Man måste lindra effekterna där det behövs, men inte bromsa utvecklingen. Som exempel tar han att de dåliga språkkunskaperna är en belastning för Tyskland och Frankrike i dag.

Erik fnyser åt en fråga om multikultisamhällets baksida. Jag kände mig typisk svensk och nästan lite generad efter att pliktskyldigt ha frågat om vem som kommer att förlora på utvecklingen, men blev glad åt hans svar.

– Baksida, klart att det finns en sån. Men varför fokusera på den? Det gör ju DN:s kultursida.

Importerera en indier

Genom en bekant i bemanningsbranschen hör jag talas om Dyadicon, ett litet företag i Malmö som hyr ut indiska programmerare. Till en början hyrdes också svenska programmerare ut, men nu är det enbart indier. Vanligast verkar det vara att indiska programmerare kommer till Sverige för en period, även om det också finns exempel på projekt som allokeras till Indien i stället.

– Det går inte att få tag på tillräckligt kvalificerade programmerare enbart i Sverige längre, säger Christina Sigfridsson som är projektledare på Dyadicon.

– Priset är inte det som avgör, utan kompetensen. På den här nivån är lönerna ofta höga även i Indien och de som kommer hit ska ju dessutom leva i Sverige.

Om man vill hyra in en eller flera programmerare genom Dyadicon måste man själv utforma en kravspecifikation. Vilken kompetens behövs och för hur lång tid? När kravspecifikationen väl finns kontaktar Dyadicon sitt nätverk på företag och universitet i Indien för att hitta lämpliga kandidater. Som uppdragsgivare har man möjlighet att bekanta sig med föreslagna kandidater genom en telefonkonferens. Är det sen läge att gå vidare, fixar Dyadicon med nödvändiga tillstånd från svenska myndigheter samt bostad och övriga praktiska arrangemang.

Hur lång tid processen tar varierar givetvis, men vanligen mellan tre och fem veckor totalt innan en indisk programmerare kan vara på plats, enligt Christina.

Förutom Indiens höga utbildningsstandard inom programmering är givetvis befolkningens goda språkkunskaper en fördel – indierna pratar flytande engelska. Att de inte kan någon svenska verkar inte ha någon större betydelse.

– De problem som uppstår i Sverige är ofta kulturella, även

om vår erfarenhet är att det gått över förväntan bra, berättar Christina som tror att det kommer att bli vanligare att länder eller regioner specialiserar sig inom olika kompetenser.

– Indien kommer snart att sakna nätverkstekniker, något som vi har ganska gott om i Sverige. Vi kanske kan byta arbetskraft?

Välutbildade indier är hårdvaluta för många IT-företag. I takt med att fenomenet blivit vanligare har en diskussion om *brain drain* dykt upp. Det finns de som hävdar att västvärlden nu dränerar fattiga länder, som Indien, på den värdefullaste arbetskraften. Förutom att indiska programmerare, precis som alla andra, bör få flytta vart de vill så länge de kan försörja sig, så finns det även de som hävdar att det just i fallet Indien är en *win win*-situation. Det vill säga att även Indien som nation tjänar på att landets medborgare tjänar pengar utomlands.

Argumentationen mot de indiska programmerarna liknar den som ofta framförs när ungdomar flyttar ut från mindre svenska kommuner för att utbilda sig och slå sig ner i storstadsregionerna. I stället för att beklaga utvecklingen vore det mer fruktbart för glesbygdskommunerna att ta emot fler flyktingar och hjälpa dem att snabbt slussas in i samhället och arbetslivet. Om staten lägger hinder i vägen, måste det skapas opinion för att detta upphör.

Sökes: Multikulturell kompetens

LEO DE BRUIN LUNDGREN är en 30-åring med examen från ett universitet i Holland och som tidigare har jobbat på Ericsson och Icon. Kristian Andersson jobbade på Proffice. Sina internationella erfarenheter har han fått genom studier i Frankrike och USA och från jobb med internationella studenter under ett av högskoleåren. I dag leder de båda rekryteringsföretaget Multimind med huvudkontor i Stockholm.

Multimind inriktar sig i första hand på andra generationens invandrare och hemvändande svenskar, personer med multikulturell kompetens. Av Multiminds kandidater har två tredjedelar utländsk bakgrund och en tredjedel är svenskar med utlandserfarenhet.

– Vi säljer kvalificerad internationell arbetskraft, säger Leo och betonar att multikulturell kompetens är mycket mer än bara goda kunskaper i språk. Han nämner exempelvis att det allt oftare blir viktigt med ”mjuka faktorer” som erfarenheter

av olika kulturer och hur länder fungerar praktiskt.

– Företag har behov av den här typen av kunskap i dag eftersom den kan öka precisionen i projektledningen. Projekt styrs inte geografiskt i dag, säger Leo.

– Det handlar om temporär allokering snarare än att man invandrar för gott. Svenskar kommer därför att flytta ut i lika hög utsträckning.

Leo och Kristian berättar om en italiensk tjej som kom till Sverige som "kärleksflykting". I sju månader letade hon jobb innan hon kom till Multimind som lyckades ordna arbete hos en nätmäklare på bara tre veckor. Knepet var att hitta arbetsplatser som inte var beroende av någon som kunde svenska, men däremot behövde någon som pratade italienska.

Mångfald handlar om att skapa värde

Multimind delar in en persons kompetens i tre olika delar: professionell, social och multikulturell. Vid traditionell rekrytering har man framför allt tittat på de första två. Multimind adderar, utöver detta, den multikulturella kompetensen som en viktig faktor att värdera vid rekrytering.

– Mångfald handlar inte om att vara snäll. Det handlar om att skapa mervärde. Det uppstår inte heller en produktivitetsökning bara för att man blandar en projektgrupp, utan produktivitetsökningen uppstår när det finns en tanke bakom en viss mix.

Enligt Multimind är IT-företagen duktigast på att rekrytera multikulturellt. Och främst handlar det om att bredda underlaget vid rekrytering för att ha fler att välja mellan.

– Väljer man bara mellan vita män i 25-årsåldern med examen från KTH är det en rätt begränsad bas. Men man behöver inte gå över ån efter vatten. Man kan ju börja med att

tänka på alla tjejer också, och så vidare, säger Leo.

Behovet av multikulturell kompetens borde också få konsekvenser på individnivå. Multimind betonar vikten av att skaffa sig internationell erfarenhet.

– Förlägg delar av ditt liv utomlands, föreslår Kristian.

– Skolan är viktig. Jag tycker att den bör vara bra och gratis. I dag är den mest gratis. Bra vore om man kunde dra ner utlandsutbyten, studieresor och liknande i åldrarna, säger Leo.

Båda tror att Sverige är tillräckligt attraktivt för att locka hit människor.

– Sverige är ett bra land socialt och alla pratar engelska. IT- och telekomindustrierna är två ytterligare argument, medan klimatet och skatterna kanske inte är fullt lika lockande. Det här med klimatet som avskräckande faktor upplevde vi förrsten när jag var på Ericsson och vi skulle ta hit mexikaner... säger Leo och skrattar.

De tycker också att det offentliga skulle kunna göra mer för att försöka korta ner handläggningstider för arbetstillstånd och liknande, samt göra någonting åt bostadsmarknaden.

Stafettläkare i Sollefteå

Anita Skog Erixon är VD och initiativtagare till Proffice Care, som sedan 1997 hyr ut vårdpersonal i Sverige och Norge. Anita träffade en av Proffice huvudägare när hon arbetade som konsult, och det var under det mötet som idén till företaget föddes. Hon är socionom med erfarenhet från vården, kommunalt, statligt och från landstinget. Hon hade dessutom varit sin egen och arbetat i en större konsultorganisation.

– Sjukvården är den bransch i Sverige som omsätter mest både räknat i pengar och personal. Den första sjuksköterskan

anställde vi i maj 1997 och 1999 omsatte vi 80 miljoner, berättar Anita när vi träffas på hennes kontor i Stockholm.

I korridoren runt omkring henne och övriga ledningspersoner i Proffice sitter 50 ungdomar som alla pratar i telefon på olika språk. I Proffice regi utför de från Stockholm ett internationellt jobb åt ett amerikanskt försäkringsbolag. Kan gränsöverskridandet bli tydligare än så?

Proffice – och även andra bemanningsföretag – arbetar på uppdrag av arbetsförmedlingarna med ett projekt för att hitta jobb åt långtidsarbetslösa invandrare.

– Det är lättare för många företag att hyra in en person med invandrarbakgrund och att därefter om det funkar rekrytera personen, än att anställa rakt av.

Anita utgår ifrån ett principiellt perspektiv när hon talar om behovet av rörlighet, mental såväl som geografisk, och verkar vara stolt över att verka i ett företag vars filosofi bygger på flexibilitet.

– Förmågan till omställning, att snabbt kunna blåsa upp en organisation när det behövs och dra ner i motsatt fall, kännetecknar ett framgångsrikt bemanningsföretag. När det gäller att rekrytera läkare till vissa orter jobbar vi med något som kallas stafettläkare – en läkare kommer och jobbar i två veckor och sedan avlöser en ny läkare för nästa period, och så vidare. De som tycker att detta innebär brist på kontinuitet bör fråga sig vad alternativet är? På det här sättet lyckas vi bemanna en hel tjänst som annars sannolikt hade förblivit tom.

Anita säger att problemet i grunden har två möjliga lösningar. Antingen flyttar patienterna eller också flyttar personalen. Personligen tycker hon att det senare alternativet är betydligt mer tilltalande.

– Innan vi startade var jag inte orolig för att få läkare att röra på sig, de är ju vana att flytta runt med AT-tjänstgöring och

sådant. Däremot trodde jag inte att sjuksköterskor skulle göra det. Det visade sig vara helt fel. Och det är inte bara de yngre som har varit öppna för att jobba någon annanstans i Sverige.

Även på Proffice Care begränsas tillväxten av svårigheten att rekrytera. För vårdsektorn kan Anita dock se att arbetskraftsbristen har det goda med sig att den driver på både den tekniska utvecklingen och möjligheterna generellt att lösa problemen på nya sätt.

Proffice Care har erfarenhet av att jobba med svensk och norsk vårdpersonal framför allt, men kulturskillnaderna kan vara nog så stora mellan Småland och Norrland. Och principen att röra på sig är i grunden densamma som om det handlade om Spanien och Thailand. Sverige och Norge fungerar i vårdsammanhang som en arbetsmarknad.

– Jag är inte främmande för mer internationell rekrytering. Hittills så har vissa av våra läkare och sjuksköterskor valt att åka till andra länder och vi har i de fallen samarbetat med ett engelskt företag som är specialiserat på att ordna internationella jobb till vårdpersonal.

Men eftersom många vårdyrken är kommunikativa så kan det också finnas svårigheter med internationell rekrytering anser Anita.

– Alla som har patientkontakt bör kunna språket, men för till exempel narkos- och röntgenläkare är det betydligt mindre viktigt. Vi skulle mycket väl kunna ha spansktalande narkosläkare, säger Anita.

Ytterligare en begränsning i medicinskt utbildade personers rörlighet är var legitimationerna är godkända och inte. För svenska läkare går det t ex bra att jobba inom EU, men bara i vissa delstater i USA.

Generellt för Anitas filosofi är att det inte går att hindra individer. Vill indiska programmerare arbeta i västvärlden så

måste de få göra det. Förmågan att vara rörlig kan alla utveckla, även om det till viss del är en personlighetsfråga.

– I grunden handlar det om personlig och professionell trygghet, och det går att träna upp. Dessutom påverkas rörligheten av en massa andra faktorer. Att unga människor är vana att studera utomlands och att femåringar lär sig att använda Internet kommer såklart att påverka den uppväxande generationen i mer global riktning.

24-timmarspizza och IC-faktor

– EN AV DE största framgångsfaktorerna som man brukar peka på i Silicon Valley är den så kallade IC-faktorn. Indier och kineser! Och det handlar självklart inte bara om indier och kineser, utan det är en symbol för att trakten söker och lockar till sig folk som vill lyckas, från hela världen. Professorer från Sverige, kreatörer från Mexiko och programmerare från Bangalore.

Det säger Per Bill, doktor i medicinsk vetenskap och med en MBA från Handelshögskolan i Stockholm. Sedan 1994 är han riksdagsledamot och arbetar med frågor som rör IT, högre utbildning och forskning. I slutet av 1980-talet arbetade han på ett forskningssjukhus i La Jolla, Kalifornien.

– Indien är unikt bara på så sätt att specialiseringen är inom en bransch som är het just nu. Men titta på sjöfart. Det finns mängder av filippinare som jobbar inom sjöfart. Valloerna skaffade sig stor kompetens inom ett område. Det är

inget nytt fenomen. Det som möjligen gör det nytt är att världen på nytt blivit mer öppen, mer global. Vilket den även var för ett antal hundra år sedan – under Hansan till exempel.

För första gången får nu också människor från u-världen vara delaktiga i västvärldens guldåldrar. Olika kunskapscentra i USA – Silicon Valley, Austin och andra – konkurrerar inbördes för att locka till sig de bästa.

– I Silicon Valley förvånades man förut över att det var svårt att få tag i webbmännskor. Ett av de största problemen visade sig vara att Silicon Valley inte är gjort för tjugoåriga hackers som jobbar 18 timmar om dygnet, partajar fyra och sover två.

I North Carolina finns det i forskningssammanhang världsberömda *The Research Triangle*. Där hade man samma problem – inga barer som var öppna efter midnatt, inte tillräckligt med 24-timmarsservice, utelivet var undermåligt o s v.

– I The Research Triangle var man antingen student på ett campus eller barnfamilj i en slumrande liten stad som hette Kerry, berättar Per Bill som är övertygad om att individklimatet är avgörande för om en plats ska kunna locka till sig människor.

Ett annat exempel som han nämner är Stanford University, som subventionerar boendet för en del professorer bara för att kunna rekrytera de bästa.

– När jag var i USA på ett stipendium härom året och bland annat träffade universitetsfolk, företagsledare och politiker, sa alla att rekrytering av nya människor var det viktigaste. Så är det nästan i Stockholm i dag också.

Individer viktigare än nationaliteter

– Det räcker numera inte med att ha ett bra företagsklimat, vi måste också ha ett individklimat där det går att förverkliga sina

drömmar. Det måste finnas en kritisk massa i ett samhälle för att individklimatet ska bli bra. En annan del handlar om närhet och tillgång till universitet och forskning i världsklass, stora och små företag, entreprenörer, patentjurister, affärsplansrådgivare och mycket annat. Infrastruktur är också viktigt – och det innefattar allt från 24-timmarspizza till vägar.

Per Bill berättar om Kamran Elahian, som är en av Silicon Valleys "serie-entreprenörer". Han har bland annat startat Neo Magic, ett numera noterat programvaruföretag och flera andra företag. Han säger att ingen i Silicon Valley bryr sig om vad du har för färg på skinnet, vilka dina föräldrar är eller vilken religion du tillhör. Det viktiga är vem DU är, och han menar att det är en viktig del av framgången.

– När Kamran besökte Stockholm för en tid sedan, och vi åt lunch, berättade han att han hade åkt taxi in från Arlanda. Taxichauffören hade börjat prata persiska i telefon och eftersom Kamran pratar persiska hade de börjat samtala. Taxichauffören sa att han var civilingenjör. Efter att ha pratat med honom i en kvart insåg Kamran att han skulle ha anställt honom direkt om han stött på samma person körandes taxi i Silicon Valley. Nästa dag upprepar sig historien. En afrikan kör taxi ... Kamrans kommentar var: Antingen så borde jag vara oerhört imponerad över nivån på taxichaufförer i Sverige eller så är ni usla på att ta till vara olika typer av kompetenser.

Dubbla gränser

De flesta som tar sig till Sverige har två gränser att passera. Först den geografiska gränsen och därefter, om man väl får uppehållstillstånd, en osynlig gräns som effektivt stänger in- vandrare ute.

– Många gör misstaget att de tror att det är två skilda grupper av människor, invandrare och flyktingar. OECD har sagt att Sverige är dåligt på att ta till vara invandrades kompetens. Titta på dem som flydde från Iran. De hörde till den välutbildade delen av befolkningen, som bodde i städerna. Många av dem som kom till Sverige har utvandrat igen eftersom de aldrig fick chansen i det svenska samhället. Vi har iranska läkare som städar på sjukhus här.

En vanlig invändning mot invandring generellt är att människor framför allt söker sig till Sverige för bidragens skull.

– De som tror att det är en viss sorts människor och att det skulle vara ”fel” sorts människor som söker sig till Sverige tror jag har illa underbyggda argument. Vi är i en situation där vi skulle behöva locka 50 000 personer till Sverige varje år. Och med locka kan vi inte mena att de får bo i förläggningar i skogen i två år, utan vi måste erbjuda dem möjlighet att jobba och driva företag. Dessutom kan vi börja med att ta till vara all den kompetens som redan finns i Sverige. Stödande doktorer och professorer till exempel.

Per Bill tänker i höst föreslå i riksdagen att vi inför någonting motsvarande det amerikanska Green Card-lotteriet.

– Frågar du danskar, tyskar eller svenskar i Kalifornien varför de är där så svarar de att de antingen har fått Green Card genom sitt arbete, eller också har de deltagit upprepade gånger i lotteriet. Varför inte införa en svensk variant?

Förändringen i synsätt tror Per Bill är enorm. Den nationella sentimentaliteten blir allt mindre.

– Folk kommer inte att hålla på att fundera så mycket på i vilket land de bor, utan mer i vilken bransch de arbetar. Det finns inte så mycket nationell sentimentalitet hos de lätrör-liga. Om man utbildar sig till forskare i bioteknik så är det naturligt att fundera på om man ska bosätta sig i Uppsala,

Heidelberg eller i Köpenhamn. Tidigare har en hämmande faktor varit att det var svårt att skaffa jobb för "respektive". I dag har de orter och regioner som växer snabbt ofta speciella program för detta. En vanlig modell är att företagen tar ansvar för den biten.

Det nya sättet att arbeta och röra sig över gränser måste få genomgripande konsekvenser för politiken, anser Per Bill. Han betonar bland annat vikten av högkvalitativ utbildning.

– Om Ford ska placera en anläggning för att utveckla en ny generation bilar kommer den att hamna där tillgången på kompetens är god. Skattefrågor är oerhört viktiga, men de är inte de enda som är viktiga. Livskvalitet är centralt för att locka människor. Sverige börjar på minus tio. Vi har bara ljust fem månader om året, vi har bara varmt tre månader om året.

I New York är inga namn konstiga

NEW YORK ÄR känt för att vara en smältdegel. Över Internet intervjuade jag Sveriges generalkonsul, Olle Wästberg, om hans erfarenheter av den mångkulturella amerikanska arbetsmarknaden. Vi diskuterade vad han har sett och upplevt av den så kallade multikulturella arbetsmarknaden under sin tid som generalkonsul.

– I New York ser företagen mindre till vem man är än till vad man kan åstadkomma. I Sverige – med knepig arbetsmarknadslagstiftning – kostar det mycket för ett företag att göra misstag när man anställer. I New York tar företagen risken. Bland de många unga svenskar som slår sig fram i New York är det påtagligt att så många är kvinnor och att så många är svenskar med utländska föräldrar. Glastaket för kvinnor sitter högre i USA och det finns inga ”konstiga namn” i New York.

Detta bör innebära både problem och möjligheter?

– Få problem. Möjligheterna för individerna är ju stora. Kan de bidra till ett företags framgång – eller starta företag som går bra – kan de komma hur långt som helst snabbt. Och de kan åka ut snabbt.

Med utgångspunkt i rekryteringen av indiska programmerare till Sverige och Europa (och USA) skulle man kunna formulera hypotesen att vi håller på att få en specialisering av arbetskraft på samma sätt som frihandeln ledde till specialisering i varor som handlades. Finns det några andra grupper där man skulle kunna tala om liknande fenomen?

– Det är väl precis samma sak som tidigare. I stället för vävare i England arbetade vävare i Indien. Nu sitter programmerarna i Indien. Skillnaden är att det är så mycket lättare att lägga ut produktion. Däremot tror jag inte på att man annat än mycket temporärt importerar arbetskraft från ett land för speciella uppgifter. Nästa generation frigör sig nog snabbt från föräldrarnas sysselsättning.

I samband med diskussionen om minskade restriktioner på invandringen till Sverige kommer invändningar från framför allt fackligt håll. Man menar att typen av invandring är osolidarisk så länge det finns svenskar och utlänningar bosatta i Sverige som är arbetslösa. Apropos den invändningen säger Olle Wästberg:

– Om de är arbetslösa trots att det finns efterfrågan på jobb måste det innebära att deras kompetens inte är efterfrågad. Det solidariska är inte att stoppa andra människor att komma hit och jobba, utan att erbjuda de arbetslösa vettig kompetensutveckling – och att frigöra den svenska tjänstemarknaden.

Ett förslag från en riksdagsledamot är att Sverige borde införa någon variant av Green Card-lotteri. Är det en bra idé?

– Det amerikanska lotteriet heter ju egentligen ”The Di-

iversity Visa Lottery”; och det är till för att garantera att invandrare kommer från olika delar av världen. Om man inte är rädd för etnisk snedvridning – och det tycker jag inte man ska vara – är det bättre att arbetsmarknadens efterfrågan avgör äturen.”

Att New York är attraktivt för svenskar råder ingen större tvekan om, men Olle Wästberg tror knappast att Sverige skulle kunna locka amerikaner.

– I mindre utsträckning enskilda amerikaner. Men amerikanska företag kan lockas av Sverige – inte minst som testmarknad för IT. Med företagen följer individerna.

Han tror att vi kan dra lärdom av de amerikanska erfarenheterna av en relativt stor arbetskraftsinvandring.

– I New York är ca 60 procent av befolkningen född utomlands eller född av utländska föräldrar – och staden fungerar. Tolerans och frihet är huvudförklaringarna. Människor tolereras med olika vanor och religioner så länge de inte stör andra. Och friheten att ta jobb, anställa och starta eget är stor.

Då jag undrar om han har några konkreta förslag på vad Sverige och EU skulle kunna göra för att underlätta den här typen av invandring och motverka de eventuella problem som kan uppstå, svarar Olle Wästberg:

– EU borde dels ha en mer humanitär flyktingpolitik och ha öppnare gränser. När det gäller arbetskraftsinvandringen är ju jobben nyckeln. Den som kommer hit måste omedelbart stå till arbetsmarknadens förfogande – inga långa vistelser på förläggningar.

I USA debatteras inte, som i Sverige och Europa, behovet av arbetskraft i förhållande till en förväntad pensionsbomb.

– Nej, bara i ganska liten utsträckning. Invandringstrycket är ju stort, men det är samtidigt ganska lätt för företag som vill anställa utlänningar att få göra det.

Konsulatet har kontakt med amerikaner som vill arbeta i Sverige och som behöver tillstånd för detta. Enligt Olle Wästberg är regelverket kring denna hantering onödigt komplicerat.

– De som söker arbetstillstånd måste ju göra det för ett konkret jobb som de är erbjudna. Oftast får de då arbetstillstånd. Däremot är proceduren onödigt tidskrävande och omständlig. Främst borde det vara möjligt för ett svenskt generalkonsulat att utfärda korta arbetstillstånd för praktik. Hennes & Mauritz i USA sänder exempelvis över alla sina blivande anställda en månad var till Sverige. Var och en av dem måste ha individuellt arbetstillstånd, beslutat i Sverige. Det är onödigt byråkratiskt.

USA är invandring

När Karl-Oskar och Kristina steg iland i Amerika var det ingen som krävde att de på förhand skulle ha jobb eller hög utbildning. De fick komma och de fick slå sig ner även om de inte fick så mycket mer. Och det var på det sättet som Amerika byggdes upp. Än i dag är invandringen en viktig del av det amerikanska samhället.

”America is immigration” är huvudbudskapet på American Immigration Lawyer Associations hemsida, där man kan läsa om amerikansk immigrationspolitik. Landet har byggts upp av människor med olika bakgrund och från olika kulturer, och det förenande är att alla är amerikaner oavsett om det står African-, Asian-, European-, Cuban- eller Mexican- före bindestrecket.

Det finns 6 000 advokater i USA som är specialiserade på immigrationsrätt. En knapp miljon människor invandrar till USA årligen. Av dessa har 700 000 permanent uppehållstill-

stånd, Mellan 100 000 och 150 000 är legala flyktingar eller skyddsbehövande. Uppskattningsvis 300 000 personer invandrar årligen illegalt. De flesta av dem kommer in i landet legalt, ofta som studenter eller försedda med turistvisum, men de stannar kvar efter att deras uppehållstillstånd har gått ut. Begreppet illegal invandrare, som även blivit vanligare i den europeiska debatten, riskerar att leda tanken fel. Dessa invandrare är inte kriminella och de sysslar inte med någon subversiv verksamhet. Deras enda "brott" består i att de utnyttjar sin moraliska rätt att leva var de vill.

Den som söker på "green card" på Internet får en mängd träffar. Det är lätt att hitta information om hur man gör för att få invandra till USA, bland annat finns *myvisa.com* med all tänkbar information om hur man får uppehållstillstånd i USA.

Green Card Lottery instiftades 1990 av den amerikanska kongressen, främst i syfte att bevara den amerikanska mångfalden. 55 000 visum lottas årligen ut till personer med minst avslutad gymnasieutbildning eller två års arbetslivserfarenhet. Systemet är inte särskilt liberalt. Varför ska staten styra den etniska och kulturella sammansättningen? Trots detta har lotteriet blivit symbol för det mångkulturella och öppna USA.

Den vanligt förekommande missuppfattningen att invandringen i sig skulle vara en ekonomisk börda för mottagarlandet ställs på ända om man tittar på USA. Personer som räknas som invandrare tjänar tillsammans 240 miljarder dollar årligen, de betalar 90 miljarder i skatt och får 5 miljarder dollar i bidrag. En fundamental skillnad mellan USA och Sverige i detta hänseende är att invandringen till USA är så nära förknippad med arbete, medan invandring till Sverige mer sällan har handlat om arbete och oftare om omhändertagande och bidragsförsörjning.

Should I stay or should I go?

UTGÅNGSPUNKTEN FÖR DEN flykting- och invandringspolitik som förs både i Sverige och stora delar av Europa i dag är att människor är en belastning. Att fler människor per automatik betyder ökade offentliga utgifter och högre arbetslöshet. Och med de socialförsäkringssystem som byggts upp på politisk väg och den väldigt reglerade arbetsmarknad som vi har i exempelvis Sverige har människor dessvärre ofta förvandlats just till kostnadsposter i statens budget. Vi har av ekonomiska skäl begränsat människors möjligheter att invandra.

Gränserna har, smakfullt nog, inte varit helt stängda. Utifrån politiskt fastställda kriterier för vad som krävs – inte i form av möjlighet att bidra och försörja sig i Sverige eller Europa, utan i form av upplevelser och bakgrund – för att släppas in har invandringen reglerats. Det har avgjorts på politisk väg vem som ska få stanna och vem som måste åka härifrån.

De flesta som har kommit under 1970-, 80- och 90-talen har varit flyktingar. Arbetskraftsinvandringen har i princip upphört. De som har kommit har slussats in i socialstatens omhändertagandemaskineri och därefter har ofta arbetslöshet och bidragsberoende tagit vid.

Synsättet att människor bokförs på utgiftssidan snarare än på tillgångskontot vittnar om en bristande förståelse för vad som bidrar till att skapa rikedom och välfärd i ett samhälle. Det är inte så att det bara finns utrymme för ett givet antal människor på en given plats, utan ett samhälle som fungerar har möjlighet att växa och att berikas genom nya människor och nya impulser.

Av samma skäl som vi har rivit gränserna och gjort det möjligt att fritt röra sig mellan Umeå och Stockholm, och nu även mellan Paris och Palermo bör vi göra det möjligt att komma in i Europa även från andra delar av världen.

Det är dags att EU-regeringarna återgår till det som en gång var grundtanken med EU. Nämligen att varor, tjänster, kapital *och* människor ska få röra sig fritt över gränserna. Att olika människor har olika erfarenheter och kunskaper som kan berika andra samhällen. De fattiga flyktingarna från Östeuropa, Asien eller Afrika bär på drömmen om en bättre framtid för sig och sina barn. De behöver ett arbete. I EU behövs arbetskraft.

Här följer en lista med olika förslag som vart och ett för sig eller tillsammans skulle bidra till ett öppnare Europa. Se den som ett svenskt smörgåsbord att duka upp inför EU-ordförandeskapet under första halvåret 2001.

Hellre fria än fälla

Invandrings- och flyktingpolitiken bör kännetecknas av rättsprincipen "hellre fria än fälla". Så är det inte i dag, utan nu

råder det omvända förhållandet i många asylprocesser. Det räcker heller inte att man kan visa att man kan fixa sin egen försörjning i Sverige för att få stanna – oavsett bakgrund. ”Hellre fria än fälla” borde vara praxis även i flykting- och invandringsfall.

Generösare tolkning av dagens regler

Även om man vill göra det enklare att invandra i framtiden, så tar en sådan regelförändring alltid tid. Så fungerar det politiska systemet. Vad som dock går att göra redan i dag är att ändra tillämpningen av dagens regler. Det finns stort utrymme för betydligt generösare tolkningar i frågor som rör både uppehålls- och arbetstillstånd. Det vore ett enkelt sätt för Sveriges regering att visa handlingskraft på detta område.

Kategorisera mindre

Invandrare och flyktingar är först och främst människor. Självklart finns det skillnader mellan flyktingmottagande och invandring. Det är exempelvis rimligt att ställa högre krav på egen försörjning på invandrare än på flyktingar, även om politiken i dag gör alltför stor skillnad mellan de två grupperna. Ingen tycker att en person som invandrar ska tvingas tillbringa månad efter månad i förläggningar i små bruksorter. Varför ska då flyktingar bli behandlade på det sättet? Med en regel om att möjlighet till försörjning alltid bör ge rätt till uppehållstillstånd skulle dessutom gränsdragningsproblematiken bli mindre.

Egen försörjning bör ge rätt att stanna

Personer som kan försörja sig av egen kraft i Sverige bör också få vistas och arbeta här. Varför skulle de inte?

Låt arbetsmarknadsdepartementet hantera arbetskraftsinvandringen

Att vi hela tiden delar upp politiken mellan invandrare och flyktingar, eller invandrare och övriga, verkar förmodligen stigmatiserande i sig. Integrera invandring med närings- och tillväxtpolitiken så att fokus hamnar på rätt frågor. Låt arbetsmarknadsdepartementet ta över ansvaret för arbetskraftsinvandringsfrågor.

Låt universitet besluta om uppehållstillstånd

Universiteten borde vara mogna nog att själva ta ansvar för vilka forskare och studenter som ska få komma hit. Följ deras rekommendationer och ge akademiker uppehållstillstånd.

Avskaffa kravet på arbetstillstånd

Arbete är någonting i grunden positivt både för individen, som på så sätt kan försörja sig av egen kraft, och för samhället, som genom tillväxt kan utvecklas. Om detta finns politisk enighet från höger till vänster. Varför ska vi då hindra eller försvåra för personer som vill och kan arbeta att få göra det? Normalläget borde vara att alla som kan och vill arbeta också får göra det utan särskilt tillstånd.

Välkomna och uppmuntra invandring

Gör Sverige till ett attraktivt land att invandra till. Peka på möjligheterna att invandra snarare än svårigheterna att göra det om någon intresserad hör av sig. Ta bort rubriken "det är svårt att få arbetstillstånd i Sverige" på Migrationsverkets hemsida och röj undan reglerna som gör rubriken nödvändig!

Låt dem som vill få bli svenskar

Vad ska egentligen känneteckna ett svenskt medborgarskap? Ska vi ställa så mycket större krav än att någon känner sig

svensk eller bor i Sverige? Låt alla som har ett schyst "record" och som ställer upp på grundläggande krav på respekt gentemot sina medmänniskor få bli medborgare.

Green Card-lotteri

Inför en europeisk motsvarighet till det amerikanska Green Card-lotteriet på försök. I detta ligger mer än bara själva lotteriet. Att göra det så attraktivt att komma till vår del av världen att människor är beredda att tävla om uppehållstillstånd.

World Movement Organisation

Skapa en motsvarighet till WTO för frågor som rör människors rörlighet. Ett forum som kan diskutera de nya problem som kan dyka upp i en allt rörligare värld.

Sätt upp frågan om ökad invandring på agendan inför ordförandeskapet

Sverige har en möjlighet som ordförandenation att påverka dagordningen. Till stor del är den styrd, men en målmedvetenhet från regeringens sida kommer att kunna göra avtryck. Ett öppnare EU handlar både om utvidgning och att riva de yttre murarna. Frågor som rör utvidgning och invandring skulle principiellt kunna behandlas tillsammans.

Lex Ludmila

Om Ludmila Engqvist inte hade varit svensk medborgare, utan arbetskraftsinvandrare till Sverige, så hade hennes besked i somras om att sluta med häcklöpning betytt att hon varit tvungen att lämna landet. I fallet Ludmila har Sverige hela tiden haft den välkomnande attityd som annars brukar saknas. Men det är inte bara elitidrottsmän som borde behandlas som Ludmila.

Gör avbön LO!

Facket borde ta tillbaka sina negativa och otidsenliga uttalanden om arbetskraftsinvandring.

Experts katt, nej tack!

Om man letar efter vad som görs politiskt i dag för att öka rörligheten på arbetsmarknaden och få fler personer att komma till Sverige så talas det en hel del i propositionstexter och tal från regeringshåll om att detta är viktigt. På åtgärdssidan ser det tunnare ut. Regeringen pekar mest på det förslag till särskild – lägre – beskattning av vissa utländska experter som man har ansökt hos EU om att få införa för att göra Sverige mer lockande. Men expertskatten känns som ett steg i fel riktning. Varför ska nationalitet vara avgörande för hur mycket skatt man ska betala? Rimligare vore givetvis att sänka skatterna generellt.

Globalisera ditt eget liv

Globalisering handlar mer om vad vi gör själva som individer och mindre om politik. Upptäck världen, utnyttja utbytesprogram och andra möjligheter att studera och arbeta utomlands. Våga bli global själv!

Källor

- Aftonbladet*: "En inhuman och ologisk politik", ledare 1 augusti 2000.
- AILA: American Immigration Lawyers Association, hemsida <http://www.aila.org>
- AMS: Gustavsson, Bo, Israelsson, Torbjörn, Strannefors, Tord & Tydén, Hans, *Var finns jobben 2000/2001?* Stockholm: AMS, 2000 (Ura 2000:7).
- Dagens Industri*: Nordfors, David, Kuikka, Anders & Littorin, Sven Otto, "Sverige borde lära av Israels företagskuvöser", 18 november 1999.
- Dagens Industri*: Hellblom, Ola, "FN-rapport : Europa behöver fler invandrare", 14 januari 2000.
- Dagens Nyheter*: Nandorf, Tove, "EU behöver invandrare", EU-spalten, 31 juli 2000
- The Economist*: "Go for it" och "Europe's immigrants : a continent on the move", ledare 6–12 maj 2000, sid 15–16 och 21–25.
- Expressen*: Nilsson, PM, "Legalisera människosmugglingen", 9 juli 2000.

- Landstingsförbundet: *Kan hela Sverige leva?* (Rapport den 17 augusti 2000.) Stockholm: Landstingsförbundet, 2000.
- Morgonekot*: Westlund, Hans, om läkarbristen i Sverige och det motsatta förhållandet i övriga Europa, 6 juli 2000.
- Klingvall, Maj-Inger, "Migration i ett långsiktigt perspektiv", tal vid EU:s ministerråd i Marseille 28–29 juli 2000, publicerat 31 juli 2000 (www.regeringen.se).
- Migrationsverkets informationsdatabas (under uppbyggnad) på nätadressen <http://www.migrationsverket.org>.
- Regeringen: *Ett informationssamhälle för alla*, Regeringens proposition 1999/2000:86 (IT-propositionen).
- Studio Ett/Sveriges Radio*: "Brain drain i tredje världen". 9 augusti 2000.
- Svenska Dagbladet*: "Varsågod, välkommen : fri rörlighet ger utveckling", ledare 13 augusti 2000,
- TT-telegram*: Nordh, Sture 12 juli 2000 angående krav på rekrytering av tekniker från öst.
- Utrikesdepartementet: "EU-ministrar diskuterar långsiktig migrationspolitik", pressmeddelande 27 juli 2000.